

III.1 Sikkerhet og kontroll

III.1.1 Tilsyn med innsatte

I fengsel som har flere avdelinger, skal en bestemt tilsatt til enhver tid ha ansvaret for hver avdeling og for hver gruppe av innsatte. Det skal sørges for at den tilsatte til enhver tid om nødvendig kan få hjelp, og at han får avløser dersom han må forlate sin post.

Tilsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal til enhver tid ha full kontroll over sin del av fengselet og sin gruppe av innsatte. Dette gjelder i særlig grad ved tilsyn med innsatte som har fått særskilt tillatelse til å oppholde seg utendørs. Tilsvarende gjelder for innsatte som arbeider på fengselets ytre område med mindre noe annet blir bestemt. Tilsatte skal ikke pålegges oppgaver i et slikt omfang at kontrolloppgavene vanskeliggjøres.

Det skal påses at de innsatte ikke overskrider grensene for sin bevegelsesfrihet, jf. forskrift § 3.10 og retningslinjene om innsattes bevegelsesfrihet.

Det skal føres kontroll med at de innsatte ikke er i besittelse av eller skaffer seg gjenstander de ikke har fått tillatelse til å ha hos seg. Når det gjelder kontroll med innsatte, deres rom og eiendeler mv. vises til lov om gjennomføring av straff § 28 og retningslinjene punkt 3.31.

Det skal føres kontroll med at de innsatte ikke uten tillatelse kommer i forbindelse med personer utenfor fengselet, eller med personer som besøker fengselet, eller med innsatte som de ikke har tillatelse til å ha samkvem med.

Oppførsel som kan virke støtende overfor andre, bør stoppes. Inngrepshjemmelen vil i et slikt tilfelle være bestemmelsen i forskriften § 3-11, om at innsatte skal etterkomme pålegg gitt av tilsatte i kriminalomsorgen, jf. punkt. 3.29 nedenfor.

III.1.2 Kontroll med fellesskapet

Forskriften § 3-9. Kontroll med fellesskapet

Fellesskapet i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal være under stadig tilsyn og kontroll.

I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig bestemmes tilsynet ut fra de forhold som foreligger, herunder bygnings- og bemanningsmessige forhold og sammensetningen av innsatte.

De innsatte skal ved oppslag eller på annen måte gjøres kjent med at fellesrom, korridorer og andre områder hvor de befinner seg, kan bli gjenstand for overvåkning ved bruk av teknisk overvåkningsutstyr, herunder lytteanlegg og bruk av kamera- og TV-overvåkning.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal tilsyn med fellesskapet som hovedregel gjennomføres ved at minst én tilsatt er til stede sammen med de innsatte. Tilsynet skal ikke kombineres med

gjøremål som kan virke forstyrrende på utførelsen av tilsynet. Konsentrasjon av mange aktiviteter til bestemte tidspunkter skal unngås dersom det skaper uoversiktlige forhold.

Teknisk overvåkningsutstyr kan benyttes med hjemmel i straffegjennomføringsloven § 28. Bruk av teknisk overvåkningsutstyr kan ikke erstatte tilsyn av tilsatte. For øvrig beslutter leder av fengsel hva som er forsvarlig ut fra sammensetningen av de innsatte, fengselets lokaler mv.

III.1.3 Lagring og bruk av lagrede opplysninger

Lagring av opplysninger ved hjelp av teknisk overvåkningsutstyr og bruk av slike opplysninger, skal skje i henhold til personopplysningsloven.

III.1.4 Bevegelsesfrihet

Forskriften § 3-10. Bevegelsesfrihet

Innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå må ikke tillates å gå fritt omkring i fengselets bygninger eller områder for øvrig. I fengsler med lavere sikkerhetsnivå og overgangsboliger skal bestemmelsen praktiseres i samsvar med det sikkerhetsnivå som er i fengselet.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal bevegelsesfrihet utenfor eget oppholdsrom begrenses til særskilt angitte rom eller områder.

Innsatte skal følges fra ett sted til et annet av en tilsatt hvis det ikke i enkelte tilfelle er forsvarlig å la ham gå alene. Bevegelsesfrihet må ikke gis i større utstrekning enn at de tilsatte til enhver tid vet hvor innsatte befinner seg.

III.1.5 Låsing av dører, porter mv.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal alle bygninger, rom og områder som de innsatte har adgang til være forsvarlig sikret. Dører eller porter som låses opp, skal straks låses. Nøkler må aldri bli stående i låsen. De må ikke bæres eller oppbevares slik at innsatte eller uvedkommende kan få fatt i dem. Dette gjelder også kasserte nøkler.

Takluker, vinduer mv. skal holdes forsvarlig stengt.

Når innsatte oppholder seg på sitt rom, skal døren være stengt. Dersom det anses påkrevd av hensyn til hans helsetilstand og kan skje uten fare for sikkerheten, kan en innsatt likevel tillates å ha døren ulåst til visse tider på dagen.

Hvis det anses påkrevd at døren holdes ulåst også om natten, må det treffes betryggende sikkerhetstiltak før tillatelse gis.

Innsatte kan også ellers gis særskilt tillatelse til å ha døren ulåst til visse tider på dagen. Selv om slik tillatelse gis, må vedkommende ha spesiell tillatelse til å forlate sitt rom.

I fengsel med lavere sikkerhetsnivå og overgangsbolig praktiseres bestemmelsene ut fra det sikkerhetsregime direktør på regionalt nivå og leder av fengsel finner nødvendig.

III.1.6 Orden og opprydding

Fengselets rom og områder skal til enhver tid være i full orden. Inventar, redskaper, materialer, fabrikata eller annet løsøre må ikke plasseres slik at det blir uoversiktlig i rom eller på områder.

Slike gjenstander må ikke plasseres slik at de kan benyttes til rømning eller annen overtredelse av fengselets ordensregler. De må derfor ikke anbringes ved yttervegger, vinduer, gjerder eller murer på en slik måte at de kan fremme eller lette rømning.

III.1.7 Tillitsposter

Før en innsatt i fengsel med høyt sikkerhetsnivå gis en tillitspost i fengselet eller utenfor fengselets lukkede område, skal det foretas en sikkerhetsmessig vurdering av faren for om vedkommende vil unndra seg straffegjennomføringen eller begå nye straffbare handlinger eller andre uregelmessigheter.

Det skal blant annet legges vekt på det straffbare forholds grovhet og straffetidens lengde og om innsatte under nåværende eller tidligere fengselsopphold har pådratt seg disiplinærbrudd som rømning, unnvikelse, nye straffbare forhold eller andre alvorlige tillitsbrudd.

III.1.8 Telling av de innsatte

Det skal foretas telling av de innsatte morgen, middag og kveld og ellers med visse mellomrom for å kontrollere at alle er til stede.

I fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal det på hver avdeling og for hver gruppe innsatte som er sammen i fellesskap, føres kontroll med at alle er til stede. Telling foretas alltid ved inn- og utgang når grupper av innsatte har arbeid eller annen virksomhet utenfor fengselets lukkede område. Tilsvarende skal innsatte telles før og etter lufting.

Telling skal alltid foretas når tilsynet med grupper av innsatte overføres fra en tilsatt til en annen.

III.1.9 Ro i fengselet

Det skal til enhver tid være nødvendig ro i fengselet. Larm og støy må søkes unngått.

Maskiner og andre hjelpemidler som forårsaker støy, må ikke brukes på en slik måte, eller på en slik tid eller et slikt sted at det hindrer nødvendig kontroll.

De innsatte må ikke forstyrre roen i fengselet med støyende oppførsel. Bruk av radio, fjernsyn, stereoanlegg mv. skal skje til slik tid og på slikt sted som er nærmere fastsatt. Radio, fjernsyn mv. må ikke brukes på en slik måte at roen i fengselet forstyrres og kontrollen svekkes.

III.2 Orden og disiplin

Forskriften § 3-11. Orden og disiplin. Tvangsmidler

Lokalt nivå kan gi utfyllende bestemmelser om ro, orden og disiplin i fengselet. De innsatte skal rette seg etter gjeldende bestemmelser og etterkomme pålegg og avgjørelser gitt av tilsatte i kriminalomsorgen.

Overfor innsatte som ikke retter seg etter bestemmelser om ro, orden og disiplin, kan tilsatte bruke fysisk makt når dette er nødvendig og forsvarlig og mindre inngripende tiltak forgjeves har vært forsøkt eller vil fremstå som utilstrekkelig.

Når det gjelder bruk av tvangsmidler og vilkårene for bruk av slike midler, vises det til straffegjennomføringsloven § 38. Tvangsmidler skal være godkjent av Kriminalomsorgsdirektoratet før de tas i bruk.

Endret ved forskrift 26 juni 2014 nr. 878.

III.2.1 Unndragelse fra straffegjennomføring. Definisjoner

III.2.1.1 Rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå har funnet sted i det øyeblikk en innsatt forserer det siste fysiske stengsel rundt fengselet, for eksempel ved å klatre over eller under gjerde, mur eller ved utbrudd (gjennomtrengning).

Fengselets siste fysiske stengsel kan være gulv, vegg, tak, vindu, gitter, dør, port, gjerde eller mur.

Forholdet anses som rømning selv om innsatte umiddelbart blir pågrepet av tilsatte i fengselet.

III.2.1.2 Rømningsforsøk

Rømningsforsøk omfatter alle tilfelle hvor innsatte har forsert fysiske stengsler eller sikkerhetsforordninger som har til hensikt å hindre vedkommende i å ta seg ut av fengselet. Dette gjelder selv om beskadigelse av gjenstand ikke har funnet sted, for eksempel hvor forsering av stengsler skjer ved utøvelse av vold eller trusler mot person mv.

Rømningsforsøk omfatter også tilfelle hvor innsatte er i ferd med å forsere fysiske stengsler, men blir stanset av tilsatte eller av andre grunner oppgir sitt forsett.

III.2.1.3 Rømning fra fremstilling

Rømning fra fremstilling omfatter tilfelle hvor innsatte fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå uten tillatelse forlater transportfører eller på annet vis unndrar seg tilsyn og kontroll under fremstillingen. Det samme gjelder tilfelle hvor innsatte forlater sykehus hvor han er innlagt med vakt fra vedkommende fengsel eller fra politiet.

III.2.1.4 Unnvikelse

Med unnvikelse menes tilfelle hvor innsatte

- uten tillatelse forlater tillatt område i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig. Med tillatt område menes det område som fysisk er inngjerdet eller på annen måte avgrenset for innsatte og som vedkommende fritt kan bevege seg innenfor

- under fremstilling fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller overgangsbolig uten tillatelse forlater transportmiddel eller på annen måte unndrar seg tilsyn og kontroll under fremstillingen
- i fengsel med høyt sikkerhetsnivå uten tillatelse forlater et område utenfor ytrestengsel/sperre, for eksempel en tillitspost i fengselets ytre område

III.2.2 Rømning og unnvikelse

Oppdages det at en innsatt er i ferd med å rømme eller unnvike, skal de tilsatte etter beste evne søke å hindre rømningen eller unnvikelsen og om nødvendig tilkalle hjelp. Har en innsatt rømt eller unnveket, skal fengselet gjøre hva det kan for å få ham pågrepet.

Før en tilsatt forlater sin post for å ettersøke en innsatt som har rømt eller unnveket, skal han sikre seg at de øvrige innsatte som han har tilsyn med, er under nødvendig tilsyn av andre.

Direktør på regionalt nivå og leder av fengsel skal snarest mulig underrettes. Det samme gjelder den myndighet som har beordret innsettelsen.

Dersom det ikke straks lykkes å pågripe den innsatte, skal forholdet omgående meldes til politiet med anmodning om at han pågripes og føres tilbake til fengselet. Politiet skal gis opplysninger av interesse for saken.

Det skal undersøkes hvorledes rømningen eller unnvikelsen er foregått, årsaksforhold, om andre innsatte har medvirket, om noen av de tilsatte har forsømt sin plikt, om det foreligger mangler ved fengselets sikkerhet, tjenestelige rutiner mv.

Det skal opptas forklaring av den tilsatte som hadde det umiddelbare ansvar for innsatte og eventuelle andre som måtte ha noe å opplyse i saken.

III.2.3 Uteblivelse

Unnlater en innsatt å vende tilbake til fengselet i rett tid etter endt permisjon eller annet lovlig fravær, skal leder av vedkommende fengsel søke å komme i forbindelse med ham og pålegge ham å vende tilbake til fengselet. Lar dette seg ikke gjøre, meldes uteblivelsen til politiet med anmodning om at innsatte pågripes og føres tilbake til fengselet.

Forsinkelse som skyldes hendelser den innsatte ikke har herredømme over, anses ikke som uteblivelse dersom han har meldt fra om forsinkelsen eller gjort det han kunne for å melde fra. Har innsatte i slike tilfelle kommet mindre enn en halvtime for sent, regnes det ikke som uteblivelse.

III.2.4 Ny kriminalitet i forbindelse med ulovlig fravær mv.

Ved tilbakekomst etter rømning, unnvikelse eller uteblivelse skal leder av fengsel foreta nødvendige undersøkelser for å søke og få klarlagt om det er begått ny kriminalitet under fraværet. Det skal opptas forklaring av innsatte. Avhørsrapport skal utarbeides.

Leder av fengsel bør legge til rette kontrollrutiner med politiet som kan avdekke eventuell ny kriminalitet under fraværet. Det samme gjelder dersom det avdekkes annen svikt.

III.2.5 Smugling og uhjemlet anskaffelse

Har en innsatt smuglet noe inn i fengselet, eller på annen uhjemlet måte skaffet seg eller forsøkt å skaffe seg gjenstander eller annet, skal forholdet undersøkes nærmere.

Når det gjelder midlertidig tilbakeholdelse av penger eller gjenstander, samt destruksjon av rusmidler og medikamenter, vises til straffegjennomføringsloven § 26 og retningslinjene punkt 3.24.

III.2.6 Næringsvegring

Nekter en innsatt å ta næring til seg, skal han likevel bys mat ved spisetidene. Vegrer han seg fortsatt for å spise, avgjør leder av fengsel i samråd med lege hva som videre skal gjøres.

III.2.7 Selvbeskadigelse

Ved selvbeskadigelse eller selvmordsforsøk skal det om nødvendig straks sørges for at innsatte kommer under legebehandling.

Det skal bringes på det rene hvordan selvbeskadigelsen eller selvmordsforsøket har gått for seg. I samråd med legen treffes de nødvendige forføyninger for å hindre at den innsatte igjen foretar lignende handlinger.

III.2.8 Straksvarsling

Kriminalomsorgsdirektoratet skal straks varsles om enhver rømning fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå eller fra fremstilling. Det samme gjelder andre hendelser, som rømningsforsøk, unnvikelser, uteblivelser, voldshandlinger, skadeverk mv., når hendelsen antas å bli gjenstand for betydelig offentlig oppmerksomhet, når sikkerhetsmessige eller tjenestelige forhold tilsier det, når hendelsen kan medføre behov for regelendringer eller når den for øvrig har et ekstraordinært preg.

Varsel bør normalt gis per telefon. Utenom kontortiden gis varsel til ekspedisjonssjefen eller en avdelingsdirektør.

III.2.9 Rapportering

Alvorlig selvbeskadigelse, selvmord eller selvmordsforsøk innberettes uten opphold til Kriminalomsorgsdirektoratet via vedkommende region. Innberetningen skal inneholde nærmere opplysninger om den innsattes bakgrunn og hans sinnstilstand forut for hendelsen, samt legens uttalelse i sakens anledning.

Rømning og andre ekstraordinære hendelser som er omtalt i avsnittet ovenfor skal skriftlig rapporteres til Kriminalomsorgsdirektoratet så snart som mulig og senest innen én uke etter hendelsen.

Rapporten skal inneholde en oppsummering av hendelsesforløpet, herunder en faktisk beskrivelse av hendelsen, årsaksforhold, om andre innsatte har medvirket og eventuelle strakstiltak som er iverksatt. Rapporten skal også inneholde vurdering fra direktør på regionalt nivå av tjenestelige rutiner, herunder hvorvidt det foreligger mangelfulle eller manglende tilsynsrutiner. Mulig ansvar for tjenesteforsømmelse skal vurderes.

Etter omstendighetene skal det også gis opplysninger om varslings- overvåkings- og deteksjonssystemer, bygningsmessige forhold mv. Det bør gis forslag til oppfølging, herunder opplysninger om mulige tiltak som på lengre sikt kan bidra til å bedre sikkerheten.

Innberetningen fra direktør på regionalt nivå skal inneholde skriftlige rapporter og forklaringer fra tilsatte som er berørt av hendelsen.